

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מי איכא נשתרש. הא לא אהנו מעשיו דשינוי רשות שטינהו
מרתו לרשות לוקח בלא יאוש ליכא למ"ד דקני: **לאחר יאוש**
דאהנו מעשיו דהשתא קני לוקח בתרמי יאוש ושינוי רשות: ואי
ס"ד יאוש. גרידא קניה גנב אמאי משלם ארבעה וחמשה הא
דמי בעלמא הוא דלית להו לצעלים
גדיה ושלו טבח ומכר: כדאמר
רבא. לקמן נשמעתין: **ששנה בחטא.**
ולעולם לפני יאוש וע"פ דלא אהנו
מעשיו מייחזב: שאינה חוזרת. קס"ד
דה"ק דלא מחייב אלא היכא דמכירתו
מכירה גמורה וקנייה לוקח: אמאי
אינה חוזרת. שניו רשות בלא יאוש
מי קני: לאחר יאוש. דכי מטא בל
לוקח איכא תרמי יאוש ושינוי רשות
וקנייה: ואי ס"ד קנייה. גנב בלאוש
גרידא אמאי משלם כו': כדאמר
רב נחמן. לקמן נשמעתין: פרט
לשהקנה לו דשליש יום. כלומר
לעולם לפני יאוש והאי אינה חוזרת
דקמי לא למעוטי היכא דלא אהנו
מעשיו דע"ג דלא אהנו מיידיה רחמנא
הואיל וטנה בנתא אלא למעוטי היכא
דלא מכר גנב ללוקח אלא לעשות טה
מלאכה שלשים יום דהוא כשימיות
בעלמא: ושני אינו משלם אלא קרן.
לגנב ראשון דכתיב וגונב מצית האיש':
גנב ומכר. קנייה לוקח בשינוי רשות
הלך (ראשון משלם ד' וה') שני'
משלם כפל ללוקח: ושני אינו משלם
אלא קרן. ולקמן פריך אמאי לא משלם
כפל הא קנייה גנב ראשון בשינוי
מעשה: אימת. מכרה חילומא לפני
יאוש השני אמאי משלם כפל: א"א
פשיטא לאחר יאוש. דאיכא תרמי
ביל לוקח: ואי ס"ד כו'. ואי קשיא
הא יכול לתרונה כגון שתיאשו
צעלים לאחר מכירת גנב דקונה
לוקח וביד גנב לא היה יאוש
לקנותה ה"נ משני ליה לקמן: מכדי
לאחר יאוש קיימין. דע"כ הכי מוקמת
לה משום מניעתא: א"א בוד"ה לפני
יאוש. ומש"ה רישא שני פטור
מכפל: ואיפוך סיפא דמביעתא כו'.
ומי נמניעתא שני אין משלם אלא
קרן דלא קנייה לוקח בשינוי רשות
בלא יאוש: א"ה. דלאחר יאוש מוקמת
לה קשיא רישא ומניעתא^א לרז:
א"ר זבד בוד"ה לפני יאוש. ואפוכי
נמי לא תפכה וסיפא דלדוקיימנא
כ"ש ומניעתא דקמי שני משלם
כפל כגון שתיאשו הצעלים לאחר
מכירה ולא נתיאשו ביד גנב ולהכי
ראשון משלם ד' וה' דלא הוי יאוש
גבי דליקנייה ורישא נמי לפיכך שני
פטור מכפל: ולא תימא. הא דנקט
ממני חיוצא דשני גבי לוקח ולא נקט
לה לחיוצא דשני גבי ראשון ומוקמה

הנהרות הב"ח

(א) גמ' שניו במקומו
עומד כלל: (ב) רש"י
ד"ה אלא כו' לא קני
דלאו לפני יאוש כלל:

הנהרות הגר"א

(א) גמ' דהוי ידיה
יאוש ושינוי רשות)
הש"ס:

תורה אור השלם

(א) כי גנב איש שור או
שה וטבחיו או מכרו
חמשה בקר יאוש
תחת השור וארבע
צאן תחת השוה:
וישוח כו' לו

הנהרות וציונים

(א) בכתיב נוסף ראשון:
(ב) מהר"ש מ"ז (גליף)
מש"כ בבלין למחוק
חבת ש"ד אינו דהא
הכא ר"ז אליבא דרב
משני ר"ז אליבא דרב
אית ליה קטו ע"א דש"ד
ואח"כ יאוש קני (חז"א
ב"ק סימן טו: ג) גבי
גנב ליתא בכתיב:
(ד) בכתיב נוסף וש"ס
חייבא לאחר יאוש:
(ה) ס"א ל"ג (גליף)
דפ"י ושני (ולפי
הס"א צ"ל "שני")
(ו) "ומביעתא" נוסף
ע"פ המהר"ש"ל ועיין
בראב"ד וחס"ד ר"פ
הובאו בשמעתין:
(ז) "גרידא ליתא בכתיב":
(ח) "שיד לע"ב (גליף):

אי הכי קשה מציעתא דרב. דאין להוכיחו כיון דצריכתא לא מוכחא
מילי שרין לתרנה ולהפכה:

מה טביחה דאהנו מעשיו. משמע דסבר ר"א דשינוי קונה דאהנו
מעשיו משמע לאפוקי מרשות צעלים דומיא דאהנו מעשיו

דמכירה וקשה לפי רש"ס דמפרש
כפ"ק (ד' יב.) אהא דאמר עולא
א"ר אלעזר שמין לגנב ולגזלן דהיינו
לענין פחת נפילה דהוי דנגול
משום דלא קני לה גזלן בשינוי
ו"ל דדוקא בשינוי שאין הגזלן עושה
צדים לא קני כגון שמתה הצהמה
אצל שניו עושה הגזלן צדים
כגון עביעה מודה ר"א דקני א"ג
אהנו מעשיו דטביחה היינו
שמחכרה מן הצעלים ולאו דקני ליה
ולא הוי כאהנו מעשיו דמכירה:^א
מה

לשליש יום מתייבבי גנב ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי כפל והשני
אינו משלם אלא קרן בלבד גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם תשלומי
ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל גנב ומכר ובא אחר וגנבו
הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא
קרן בלבד קתני מיהא מציעתא גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם
תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילימא לפני יאוש שני
אמאי משלם תשלומי כפל בלא יאוש מי איכא למ"ד דקני אלא
פשיטא לאחר יאוש ואי ס"ד יאוש קונה^א אמאי משלם תשלומי ד' וה' דידיה
הוא דובין ותו דקתני רישא גנב ובא אחר וגנבו ראשון משלם תשלומי כפל
והשני אין משלם אלא קרן מכדי לאחר יאוש קיימין ואי ס"ד יאוש קונה
שני אמאי אינו משלם אלא קרן אלא לאו דש"מ יאוש לא קני וקשיא לרב
אמר רבא ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גנב ומכר ובא אחר
וגנבו ראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן
ומי איכא למ"ד שניו מעשה לא קני אלא לעולם כולה לפני יאוש ואיפוך
סיפא למציעתא ומציעתא לסיפא ואימא הכי גנב ומכר ובא אחר וגנבו
הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני אינו משלם אלא קרן
דשינוי רשות בלא יאוש לא קני גנב ומכר ובא אחר וגנבו הראשון משלם
תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה
רב פפא אמר לעולם לא תיפוך סיפא^א ב"ש היא דאמרי שניו (ב) במקומה עומד
אי הכי קשיא רישא ומציעתא לרב א"ר זבד לעולם כולה לפני יאוש
והביע שנתתיאשו הבעלים בלוקח ולא נתייאשו בגנב (א) דה"ל יאוש (ושניו
רשות^א) ולא תימא משום דבעינן יאוש ושינוי רשות) אלא אפילו ביאוש
לחודיה נמי קני גבי גנב^א אלא דלא משכחת דמשלמי תרויהו גנב ראשון וגנב
שני אלא בהכי: אימת המוכר לפני יאוש רב נחמן אמר חייב רב ששת
אמר פטור רב נחמן אמר חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שגא לפני
יאוש לא שגא לאחר יאוש רב ששת אמר פטור חייביה לאחר יאוש הוא
דאהנו מעשיו אבל לפני יאוש דלא אהנו מעשיו לא מחייב דומיא דטביחה
בעינן דאהנו מעשיו א"ר ששת מנא אמינא לה דתניא א"ר עקיבא מפני מה
אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שנשתרש בחטא אימת
אילימא לפני יאוש מי איכא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש^א הוא אמר רבא
מפני ששנה בחטא ת"ש ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה
שאינה חוזרת אימת אילימא לפני יאוש אמאי אינה חוזרת אלא לאחר
יאוש וש"מ חייבא לאחר יאוש הוא תרגמה רב נחמן פרט לשהקנה לו
לשליש יום ואף ר' אלעזר סבר חייביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר
תדע

משום דשני יאוש ושינוי רשות אלא בראשון נמי קני כרז ואם גנבה מראשון לאחר
יאוש משלם לו כפל: א"א. להכי נקט תנא לכוליה מלתא דליכא יאוש גבי גנב משום דלא משכחת לה דמשלמי תרויהו
האי תשלומי ד' וה' והאי כפל: א"א בהכי. דאי הוי יאוש ביד גנב לא מייחזב קמא במכירתו ד' וה' וכיון דמניעתא לא
קני (ג) לה אלא לפני יאוש תנא נמי לרישא בלפני יאוש ופטור מכפל: חייבא לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו. משקנאו
לוקח ותלתא אמוראי מינהו רב סבר יאוש קני הלכך לא מייחזב אלא בלפני יאוש דאי לאחר יאוש שלו הוא טובה
ומוכר ורב נחמן ורב ששת סברי יאוש גרידא לא קני ומשום הכי לאחר יאוש מייחזב ומיהו זהא פליגי דרב נחמן לא צעי
אהנו מעשיו הלכך אפילו לפני יאוש גרידא^א נמי חייב ורב ששת צעי מכירה גמורה: נשתרש. עשה שרין משמע דאהנו מעשיו:
תדע

עין משפט
גב מצוה
ג א מ"י פ"ב מהל'
גביה הל' יא עות"מ
ס"ב:
מד ב מ"י פ"א הל'
יח עות"מ ס"ג:
בה ד מ"י פ"א הל' ח
עו"מ ס"ד:
גו ה מ"י פ"א הל' יח
עו"מ ס"ה:
ז ו מ"י פ"א הל' ס
עו"מ ס"ו:
ח מ"י פ"א הל' סג
הלכה ג ועיין בהשגות
ומ"מ פ"ב מהלכות גילת
הלכה א טו"ש פ"ח ס"ג
שג סעי' ג וס"י ס"א סעי'
ד וס"י ס"ב פ"ג עו"מ
ס"ד:
ה ד מ"י פ"א מהל' גינה
הלכה יח עו"מ ס"ו
ס"ז:
זח ח מ"י פ"א מהל'
גינה הל' ח עו"מ
ס"ח:

ליקוטי רש"י

דקנייה
מכירה. היכא דשני לכו
צדים פשיטא ליה
למלאווייתא ודאי קנה
וכי מהדר לא צעי
למלאווייתא צעיייהו אלא
דמיס משלם כגון אמר
ועשאו צדים (לפ"ל ס"ג).
שינוי במקומה עומד.
א"ע' דלשטמי לא נפיק
מרשות צעלים (לפ"ל ס"ג).
אין זו מרשות צעלים
הראשונים ואפילו נמנה
(לקמן צ"ג).

2 א מיי פכ"ד מהל' גלות
הל' ז וי"ו מהל' גולה
הלכה ג טו"ע ח"מ סי'
שם צה"ה:
2 א ב מיי פ"ט מהל'
גניבה הל' א פטע ל"ח
קד:
2 ג מיי שם פ"א הל' טו
קמא עין ע"פ טו"מ
סי' ט:
2 ג ד מיי שם פ"ב הל' ו
קמא ט:
2 ג ד מיי פ"ו מהל' ערסן
הל' כה עסק קמא קלנ:
2 ג ז מיי שם הלכה ד
קמא טס טו"ע ח"מ
2 טו"ע פט"ו טו"ע ח"מ
סי' טו"ע:
2 ז מיי פ"ט מהל' מעשר
שני הלכה ז וע"ש
צ"מ:
2 ז ח מיי פ"ב מהל' גניבה
הל' טו:

מה טביחה לא"תר אף מכירה לא"תר. וא"ת והא ממש לאלתר קודם ידעת צעלים אי אפשר להיות דומיא לטביחה דה"ל יאוש שלח מדעת וקיימא לך¹⁰ כצ"י דלא הוה יאוש ו"ל לטביחה נמי אין דרך לטובח לאלתר עד שיפא לצימו וצמחך כך מסתמא יודעין הצעלים:

גניבה בנפש טוביה. וא"ת גניבה בנפש שאני דלא איתקש לטביחה ו"ל דהכא נמי לא איתקש לטביחה אלא בלא היקשא יליף לה מטביחה ולהיא קאמר ר' יוחנן לארבעה רית לן למילף מכירה למכירה: **רבי** יוחנן בפר חובביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש. מימה לנכאורה ק"ל כרצה דיאוש כדי קני וק"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל דחויבה אף לאחר יאוש ואמאי חייב אחר יאוש כיון דיאוש קני שלו הוא טובה ואלו הוא מוכר ו"ל דאפשר דלא ק"ל לא כרצה ולא כר' יוחנן דכמה אמוראי נחלקו בשני אלו הדברים:

הוא דאמר בצנועין. וא"ת והא צנועין מחללין אף אחר יאוש דהא סתם גניבה בין יאוש צעלים כרצנן דר"ש¹¹ א"כ קסברי צנועין דיאוש לא קני ור"ל מודה דאין יכול להקדיש אחר יאוש דכבר יאוש קונה וכ"ת דהוה יאוש שלח מדעת שאניס יודעים אם לקטו אם לאו הא גבי תמרי דזיקא אמרי' צאלו מניאות (ב"מ ד' כג: וע"ס¹²) כיון דשכיחי דנתרי שכיב יאוש מדעת ו"ל דהכא לא שכיב כולי האי שילקטו שריאסי מן הצעלים ולא דמי לתמרי דזיקא ומשיב יאוש שלח מדעת ואפי' למימר לננועין סברי כר"ש דאמר דסתם גניבה לא הוה יאוש צעלים וא"ת והיכי מדמי הקדש לחילול שכמו שיכול לחלל מה שצד חצירו כן יכול להקדיש והלא אע"פ שאין יכול להקדיש פירות של חצירו יכול לחלל הקדש של חצירו דמשמע בר"ש האשה רצה (יבמות ד' פח.) דקאמר אי קדושת דמים משום דבידו לפדותו ואי קדושת הגוף אי ידידה כו' משמע דבקדושת דמים אין חילוק בין ידידה לחברה ו"ל דלא דמי דהקדש מאחר שהוקדש יאוש מרשות צעלים וכמו שהצעלים יכולין לפדותו כמו כן אחר אצל כרס רבצני¹³ הצעלים וכלאי לאוכלה צירושלים וא"ת אחמי הרי יכול לחלל מעשר שני של חצירו דאמרין צפרק האיש מקדש (קדושין

תדע שסתם גניבה. מיד מתייאשין ואם מוכרן גנב לאחר מיד קנה דאיכא תרמי יאוש ושינוי רשות וממאי שהרי אמרה חורה גנב ומכר משלם ד' וה' והא דלמא לא אייראש מנה ולא מכירה היא: אלא לאו משום דסתם גניבה יאוש בעלים היא. אלמא מדליף ר' אלעזר טעמא מהאי ש"מ כרז שסת ק"ל דאי שמענא ליה למרה צהדיא דלא אייראש פטור המוכר מד' וה': ודלמא. חייביה רחמנא ואע"ג דלא אייראש לר"ל פריך דליף מהכא יאוש לסתם גניבה: ודלמא דשמעיניה דאייאש. צבכי משתעי קרל אצל סתם גניבה לא חילף מינה: גניבה בנפש. הגונב נפש ומכרו אין כאלו יאוש

שאין אדם מתייאש על עצמו ורחמנא חייבה אע"ג דלא אהנו מעשיו: **לאחר יאוש מאי**. מי ס"ל¹⁴ יאוש גרידא קני כרז ואלו טובה ומוכר או דלמא יאוש לא קני וכו' דלאחר יאוש מתייב דאהנו מעשיו: גנב והקדיש משלם בפ"ה לצעלים: ואינו משלם ד' וה'. דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו ולא אמר רחמנא שילם שנים לרעהו ולא להקדש¹⁵ וכיון דפטוריה מכלל מו לא מתייב צנועיה ומכירה דמשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה¹⁶ וכי מדלית כפל מייניהו הוה ליה שלשה וארבעה: מה ביתו ש"ו אף כ"ה ש"ו. גרסי: שהקדישו בעלים. ולעולם לפני יאוש: הוא דאמר. ר"ל דתלה כשהקדישוהו צעלים: פבר דה בצנועין. דלמרינן לקמן (ד' טט.) צכרס רבצני הנועיס מניחין כו' בני אדם חסידים שרוזין לסלק ידי כל אדם מן העפירה כשיש להן כרס רבצני וחוששין שמא אוכלין ממנו עוצרי דרכים בלא פדיון: מניחין מעות ואומרים כ"ה הנלקט מזה. כל מה שלקטו בני אדם היוס מכאן יהא מחולל אלמא אע"ג דלימיה צרוטימיהו מיפרק ותפיס להו למעות צקדושה: והרי חורה קרן ד' בעלים. אי כשהקדישו צעלים כפל אמאי משלם הרי חורה קרן לידם דאקדושה כל היכא דלמיה וכפל לא מתייב אלא כשנמאלת ביד גנב שבאו עדים כדמייב אס המלא תמאל צידו: בשעמד בידו. שנאו עדים קודם שהקדישוהו צעלים: בקזוות

גליון הש"ס
גמ' ודלמא דשמעיניה דאייאש. מי לקמן דף קד ע"ה חוס' ד"ה רכס אומר:

תורה אור השלם
א) ואיש פי יקדש את ביתו קדש ל' ויחזירוהו הפתח בין טוב ובין רע פאשר יצרוך אותו השבוע בן יקוב: (ויקרא כ"ה יד)

הגהות וצינונים
א) לקמן ובגיטין נוסף ובכ"ה (וכ"ה כאן בקצת כתיב. ועיין דק"ס): [ג] יאוש ברשותו (וכ"ה בכ"מ בש"ס) אבל רש"י גורס כאן ש"ו וכן הנכון לקמן סט ע"ב ד"ה מה ביתו: [ג] "טבח" ליתא בבתי: [ד] בבתי נוסף י"ה: [ה] בדפד"ר איתא סבירא "ליה" ועיין רבש תמר שמוכיה שצ"ל סבירא צ"ן: [ו] אע"ג דמבזמן גבוה הוא פ"ט הבעלים כו'. העתק מחילופי גרסאות (גליון): [ז] צ"ל דהוקף (ב"ש): [ח] כ"ה בדפד"ר:

דף נ"ו. וס) אין לוקחין צהמה טמאה עבדים וקרקעות ממשות מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן צירושלים ופרין אמאי יתורו דמים למקומן ומשני כשצרה אלמא מחללין מעות שצד המוכר ו"ל דהתם הוה כמו גולן דאי לא צרת הוה המקח¹⁷ חוזר צו והוה כמו גול ולא נתייאשו הצעלים וכננועין דהכא אי נמי התם קנסא צעלמא וכן משמע התם מתוך הסוגיא ומיהו צפרק לולצ הגזול (סוכה ד' נט. וע"ס) משמע שיכול אדם לחלל [דמי]¹⁸ פירות שביעית של חצירו שלח מדעתו דמינא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יומר ממוזן שלם סעודות ואם מסר חומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בחוך צימי וצא ואוכלן צמורת שביעית ו"ל דאפקינהו רצנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נכשל ואוקמינהו צרושת זה שיכול לחלל דהפקר צ"ד הפקר ומיהו קשה דצפ"ק דצכוות (דף י"א. וע"ס ד"ה הפודה) משמע דהפודה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי ואפילו שלח מדעתו מדבצני ליה פדיונו פדוי לפרה או דלמא פדיונו פדוי לצעלים ואלו מדעת צעלים היה דפדיונו פדוי וצעלים ויש לומר דפטר חמור לא דמי לפרה לא דמי רבצני דכיון דאסור בהנאה הוה כמו הקדש לענין זה שיכול כל אדם לפדותו¹⁹ ולא ממש הוה דהקדש דהקדש פשיטא לן דפדיונו פדוי לפרה ובפטר חמור מוסקין דפדוי לצעלים ומהו דבר מימה דהיכי מדמי הקדש כלל לחילול דלמא לא יוכל לחלל נטע רבצני ומעשר שני של חצירו שלח מדעתו כיון דזכות הוא לו דזכין לאדם צפניו²⁰ דהא דמבצני לן צאין בין המודר (מד"ס ד' י"ו): החורס משלו על של חצירו כריך דעת צעלים או לאו היינו טעמא דקאמר התם דלמא ניחא ליה למעבד מנהו צמומיה אצל הכא וכי אין טוב להם לתלקטיס שחיללו אחסם הצעלים ממה שיאכלו בלא חילול [וע' חוס' קדושין נ"ו. ד"ה מחקף]: חייב

א) גיטין נה: [קמא ע"ד]: (ט) [לקמן סט: צ"מ ו. ע"ז סט. מולין קלט. תורה ט. ט: ערסן כה. ע"ש]. (א) [לקמן סט. ע. קדושין נט. צ"מ ו. ו. ד] מעשר שני פ"ה מ"א. (ה) [קמא ק"ו]. (ו) לעיל סב: (ז) לקמן פ"ה. (ח) ב"מ כב: [קמא ק"ד]. היה לו לציון לעיל סו: (רש"י ש"י) [ד"ה מאמר]. (ס) בבביות ט. ע"י"ש. (ט) עירובין פא: קדושין כ"ג ע"א.

גליון הש"ס
גמ' ודלמא דשמעיניה דאייאש. מי לקמן דף קד ע"ה חוס' ד"ה רכס אומר:

תורה אור השלם
א) ואיש פי יקדש את ביתו קדש ל' ויחזירוהו הפתח בין טוב ובין רע פאשר יצרוך אותו השבוע בן יקוב: (ויקרא כ"ה יד)

הגהות וצינונים
א) לקמן ובגיטין נוסף ובכ"ה (וכ"ה כאן בקצת כתיב. ועיין דק"ס): [ג] יאוש ברשותו (וכ"ה בכ"מ בש"ס) אבל רש"י גורס כאן ש"ו וכן הנכון לקמן סט ע"ב ד"ה מה ביתו: [ג] "טבח" ליתא בבתי: [ד] בבתי נוסף י"ה: [ה] בדפד"ר איתא סבירא "ליה" ועיין רבש תמר שמוכיה שצ"ל סבירא צ"ן: [ו] אע"ג דמבזמן גבוה הוא פ"ט הבעלים כו'. העתק מחילופי גרסאות (גליון): [ז] צ"ל דהוקף (ב"ש): [ח] כ"ה בדפד"ר:

וישמעו אליו בני ישראל, כלומר לפי שנתקיימו שני דברים הללו, (א) שסמך משה ידיו עליו, (ב) ששמעו אליו בני ישראל וקבלוהו למנהיג — אז זכה שנתמלא רוח חכמה.

וביחוד רב יוסף כד יתיב ברישא ונתמנה ראש הישיבה עמד על

זה כי שינוי השם כשינוי מעשה דמי, השינוי משם פרטי לשם צבורי הסיב שינוי עצמי כמבואר בויקרא רבא ס"פ כ"ו הא למדת שאפילו היה קצר ונתמנה מלך נעשה ארוך כו', כל כך למה, בשעה שנמשח בשמן המשתחא כו', וזהו שהמליצו בפסיקתא פס"י כבוד זה מלכות ומרים ראשי זה שמן המשתחא, הרי שאחרי שנמשח נתעלה ואשתני גופא, ומשיחה היא כל מינוי לשררה כאשר נקטו במכילתא ס"פ בשלח עה"פ ושם באזני יהושע באותו יום נמשת יהושע, והנה משיחה בפועל הרי היא רק במלך וכהן גדול, אך הכוונה בזה שנתמנה לשררה כלה"כ (שמות כ"ט כ"ט) לך נתתים למשחה עיני רש"י שם, וכן מצינו בלה"כ (מ"א י"ט טו—טז) ומשחת את חזאל למלך על ארם ואת יהוא בן נמשי תמשה למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט תמשת לגביא תחתיד, בעוד שאין מושחין מלכי ישראל (עיין הוריות י"א ב) ומה גם מלך ארם שלא נמשח גם באפרסמא דכיא, וע"כ שהכוונה תמשת היינו תמנה.

וזוהו שנקטו חכמים מהתנאים המכשירים את האדם מישראל להשראת השכינה היא היותו בעל קומה עיין שבת צ"ב ב, ואמרו שהקב"ה משתבח בבעלי קומה בכורות מ"ה ב [ועיין רש"י תענית ט"ז א אנשי צורה], ולכאורה הן הנה סגולות התלויות בטבע הולדתו ומה עדיפותיה דאריכא (עמש"כ בס' נפש חיה א"ת סי' תרמ"ה סע' ג), ולהאמור שפיר מוכן שאם המשרה הולמתו אשתני גופיה כמאמר הכתוב (תהלים פ"ט כ') הרימותי בחור מעם גו' בשמן קדשי משחתיו, ובילקוט תהלים פמ"ה שמן ששון מחבריה, שמכיון ששמן המשיחה היה יורד עליו אם היה קצר היה מאריך, אם היה שחור היה מתלבן, ואם היו פניו רעות היו משחקות, מחברין שהיה גאה וניכר מכל אחיו שנאמר והכהן הגדול מאחיו, עד שאמרו שבחורו רבנו לר' מאיר שארוך בדורו היה כו' (נדה כ"ד סע"ב), ר' טרפון ארוך בדורו היה כו' (במדבר רבה פ"ט) ובזה נבין קללת בלעם שלא יהיו להם מלכים בעלי קומה (סנהדרין ק"ה ב), ותתורין קושיית התוס' בכתובות מ"ה א אשתני ולא אשתני תנאי הוא דתנן הטאוי עד שלא נתמנו הרי הן כהדיוטות כו' שהקשו הא תכא ליכא אלא שינוי דינא והיכי מיייתי לאשתני גופי דלעיל כו', ולהאמור הרי שפיר הוי שינוי גופא.

וכעין זה נקטם ביבמות כ"ג א לכי מגיירא גופא אחרינא היא, ובמכות כ"ב א המרביע שור פסולי המוקדשין לוקה שנים כו' דעשאו הכתוב כשני גופים, שמבואר בזה כי כאשר האדם מקדיש שורו הוי אשתני גופא דשור, ואפילו מנהיגו עם מינו הוי כלאים, ראה זבחים ג' ע"א דחולין וקדשים הוי כאינו מינו, ויעוין בתמורה ג' ע"ב מימר בדבורו עביר מעשה, וברש"י שעושה מחולין קדשים, ולכאורה הן החטא הוא אשר רוצה לעשות מקדשים חולין, ולמה נקט רש"י מה שעושה מחולין קדשים, ולהאמור הודגשה המעשה דאשתני גופא שעושה מחולין קדשים, וראה תוס' שבת נ"ח סע"א סד"ה אע"פ כו' כפה שנתנהו לספר טהור מן המדרס אע"פ שלא עשתה שום שינוי מעשה כיון דע"כ נאסר בהנאה הוי כשינוי מעשה, ר"ל כיון דע"י שהוקדש בקדושת הגוף הוי כשינוי מעשה ע' בס' תמדת ישראל מהגרמ"ד פלאצקי מצוה רס"ז אות ד (וכעין שאמרו בקדושין ג"ט רע"ב שאני מחשבה דטומאה דכמעשה דמי), וכמוכן באדם שנתמנה אשתני גופיה דהוי כקטן שנולד כמאה"כ (תהלים ב' ז') בני אתה אני היום ילדתיך, וראה בהגהות מלא הרועים לפסחים קי"ז ב שהביא על אמרם בקדושין ע"ב רע"ב ביום שמת ר' פלוני נולד ר' פלוני הכוונה ביום שמת ר' פלוני נסמך ר' פלוני, כאמרם עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל היינו שנסמך לנבואה [ויוניחו בזה הרבה תמיהות ע"ד הגמ' קדושין שם], ור"ש בירושלמי בכורים פ"ג ה"ג חכם ונשיא שנתמנו הקב"ה מוחל עונותיהם דהוי כקטן שנולד וגוף אתה, ולכן רק כד יתיב רב יוסף ברישא הרגיש כי שינוי

זוטרתא (לקח טוב) פ' תשא ל"ד א: וכתבת על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת, את"ל לרבות למען ייטב לך, לפי שבלוחות הראשונים לא היה כתוב בהן "טוב" עד שנכתב בלוחות האחרונות, לכן נאמר את הדברים.

אבל המרביע שני מינים שכים לוקה, יעוין כבני יששכר אדר מאמר ב דרוש ז דכל הבריות שבים מין אחד הם, ולא נאסרו מין בשאינו מינו, ומהפלא שלא העיר מדהכא, אמנם בתוס' ד"ה המרביע חילקו בין דגי הים לחיות הים, ויתכן שכווננו על כלב הים שבורח ליבשה ע' כלים פ"ז מ"ג לכן יש בו משום כלאים אבל אלו שבים לא נאסרו מבש"מ.

ג"ט ע"ב, אלעזר זעירי הוה סיים מפאני אוכמי כו' כל הענין, ראה בספרי דרכי התלמוד וחזותיו שפירתי בס"ד חידה נפלאה זו.

הא שמואל ובית דינו קיים כו', אשגרת לשון מיבמות ע"ז א מבית דינו של שמואל הרמתי, ולק' ס"א א.

ס' ע"א, ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים כו', ככי ר"י כולא האי נמי לאין דומין כו', המלים, לאין דומין משוללי הבנה, אמנם במנורת המאור סי' רמ"ב מביא: כולא האי נמי לאקדומי, ונכון.

ע"ב, אע"ג שגזילה משלב רשע הוא, ע' קצות החושן ר"ס שמ"ח ובשו"ת שאילת שמואל מהגר"ש אבגדור סי' מ"א.

ס"א ע"א, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים רבר הלכה משמו, במקור חסד לס' חסידים סי' תקע"ז אות ד כתבתי שאם כי זכות היא לאדם שיזכר שמו בני מדרשא הנה גדולה הימנה היא שיוכה שתקבע הלכה כמותו, וז"ש כי מי שממית עצמו על דברי תורה וזכה שיקובלו דבריו כתורה שלימה ויצאת מרשות היחיד, כי כאשר נאמר ר' פלוני אומר כך משמע שהיא אך דעתו הפרטית, אבל אם נאמרה ההכרעה בסתם היא כהלכה פסוקה כדנקטו במד"ר רות פ"ה בענין זה דאין אומרים דברי הלכה משמו אלא עשאה מסכתא וקבעה הלכה לדורות, וכן נהג רבינו הקדוש בערכו המשנה כשנראין לו דבריו של חכם שנה אותם בלשון "וחכמים אומרים" לא היה בזה קפוח זכות האומר אשר לא הוזכר בני מדרשא כיון שזכות יתירה היא שהוקבעו דבריו סתם עיין רש"י בבא מציעא ל"ג רע"ב דסתם רבי דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן בסתם כדי לקבוע הלכה כו', ועל יסוד זה ערך הרמב"ם ספרו הגדול משנה תורה בחתמו כל הלכה בסתם, וכן מרן הב"י בשלחן ערוך, כיון שנחתמו הדברים כתורה שלימה, ועמש"כ בס' מרגליות הים סנהדרין מ"א סע"א אות כ"ד.

ס"ב ע"א, תורה מה בין גזלן לחמסן, בלישנא דקרא אין חילוק ביניהם כו', עיין בפירוש הגר"א לחבקוק שחילק בלישנא דקרא ומש"כ שם.

ס"ו ע"א, הא מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין
ותרתיני שנין ולא אוסרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה
שינוי השם כשינוי מעשה דמי כו', ע' הנריות י"ד א אביי ורבא
ור"ז ורב"ח הוו יתבו והוו צריכא רישא אמרי כל דאמר מילתא ולא
מיסרד להוי רישא, דכולהו מיסרד דאביי לא מיסרד, חזייה רבה לאביי
דגבת רישא, אמר ליה: נתמני פתח ואימא, וברש"י: אמור דרשא
דמשמיא פסקו לך רבותא, רואים אנחנו בזה כי זכות מיוחדת היא
למי דמשמיא פסקו ליה רבותא שמאירין את עיניו באמתתה של
תורה, וכמשה"כ (תהלים קי"ט ק"ט) ראש דברך אמת, שראשית
דבריו יהיו לאמתתה של תורה, וכמאמר הכתוב (תהלים ס"ח ב) אדני
יתן אומר המבשרות צבא רב, אם צריך להגיד לקהל רב יתן ה'
בפיו אומר, חדושי תורה לומר בפניהם, ובכן כל אותן כ"ב שנה
שמלך רבה לא עלתה על דעתו של רב יוסף איך לפרקה, עד דפסקו
ליה מן שמיא רבותא או האירו עיניו לפרקה, ויש לרמוז זה בלה"כ
(דברים כ"ה) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו

מ"ז הביא דברי הרמב"ן במלחמות שפי' דבסברת עצמן פליגי וכפי' הרי"ף ואתנייה לכללא.

ע"ג ע"א. אלא הכא בתוך כדי דיבור כדבור דמי קא מיפלגי. יעוין בש"ך חו"מ סי' רנ"ה סק"ד שכ' תמהני מאד על הרמב"ם והברטנורא והכסף משנה והתו"ט דאשתמיטתהו ש"ס ערוך פ' מרובה דפליגי התם רבנן ור' יוסי וכו' אני תמה על הראב"ד שלא השיג על הרמב"ם בשני מקומות בהל' מעשה הקרבנות ובהל' תמורה וכן על התו"ט ושאר מפרשי הרמב"ם שלא הרגישו בזה כלל ונמשכו אחריהם ואין ספק דאשתמיט כלולם הש"ס דמרובה שהבאתי כו'. וראה בהעמק שאלה שעל השאלות פ' מטות שאילתא קל"ח (מ"ד ריש ע"ד) שהשיג על הש"ך שהרהיב לומר דאשתמיטתיה להרמב"ם ותוס' סוגיא זו ח"ו כו' עיין שם.

ע"ה ע"א. ואלו עוברין בלית המלוה והלוה כו'. יעוין בס' חסידים סי' תתפ"א שכ' מן הדין לא היה ללוה לעבור בלאו כי אנוס הוא מחמת דחקו אלא למה אמרה תורה לא תשיך לאחריך שהלוה עובר בלאו מפני שמכשילו שנאמר ולפנ"ע לא תתן מכשול ועמ"ש"כ במקור חסד שם בס"ד.

ע"ט ע"ב. אין מגדלין תרנגולין בירושלם מפני הקדשים. ברש"י שמא יביאו עצם כעדשה מן השרץ ויטמאו את הקדשים, וצ"ע הלוא עצמות השרץ טהורים ע' רמב"ם הל' אבות הטומאות פ"ד ה"ח. אין מגדלין חזירין בכל מקום. בפיהמ"ש להרמב"ם דמ"ש לא יגדל חזירים ה"ה לשאר דברים שאסורים באכילה אבל דיבר בחזירה כו' וצ"ע דאיסור גידול חזירים הרי הוא איסור בפני עצמו מלבד איסור סחורה עיין בגמרא. סוסיס וחמורים מגדלים לעבודה ולרכיבה בעוד שחזירים אין בהם שימוש כלל.

פ' ע"א. רש"י ד"ה העגונה כו' מאחרת כמו הלהן תעגנה (רות א) תאחרנה מלהנשא. יעוין ברש"י רות שם שכתב: יש מפרשים מלשון עגון ולא יתכן כו' עיין שם.

מי שנדר ליקח בית וליקח אשה בארץ ישראל כו'. נקטם על לקיחת אשה. בארץ ישראל אין לו מובן דמאי נפ"מ אם בא"י או בחו"ל, ונראה דצ"ל מי שנדר ליקח בית בארץ ישראל וליקח אשה כו' והוי ס"ד שזהו כנודר לזרו עצמו לדבר מצוה ליקח בית בא"י ולכן אל ישא ויקח בית המזדמן לו קודם, וכן כשנדר ליקח אשה, קמ"ל דאעפ"כ אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא כשימצא ההגון בשבילו.

תוד"ה דקטיני שקיאו כו' משו"ה תנן רפ"ב דאחלות כו'. צ"ל בפ"ת דכלאים ראה שם מ"ה.

פ"א ע"א. ת"ר עשרה תנאין התנה יהושע, שיהיו מרעין בחורשין כו'. ראה שמואל ב י"ז כ"ד ודוד בא מחגימה ואבשלום עבר את הירדן וגו', ושם י"ח ו: ויצא העם בשדה לקראת ישראל ותהי המלחמה ביצר אפרים, וברש"י שם: מהיכן היצ' יצר לאפרים בעבר הירדן מזרחה שלא ניתן שם חלק אלא לבני גד ולבני ראובן ולמנשה, אלא מתוך שהתנה יהושע שיהיו מרעין בחורשין והיה אותו היצר סמוך לאפרים אלא שהירדן הפסיק והיו מרעין שם בהמותיהם היה נקרא יצר אפרים.

פ"ב ע"א. דורשי רשומות אמרו כו'. ראה במרגליות הים סנהדרין ק"ד ב אות י"ז מדוכתי טובי.

ע"ב. תוד"ה אתא איחז ותקן אפילו לדברי תורה כו'. והא דאמר במי שמתו (י"ח ב) גבי בנייה דתבר גויזא דברדא ונחת וטבל, לא לדברי תורה דאכתי עזרא לא היה אלא לאכול חולין בטהרה — בפשטות יכלו לומר לאכול בתרומה דבניהו כהן היה ועמ"ש"כ בס' נפש חיה סי' ר"פ באריכות.

תוד"ה ואינה מביאה עגלה ערופה כו' זנב אוה"ע היו באין לה לפחורה שקרויה ריבולת עמים כו' — מהפלא ד"רוכלת עמים" מצינו רק כתואר לצור עיין יחזקאל כ"ז י"ג, ואולי הכוונה שבפי העם נקראה כך.

השם כשינוי מעשה דמי דאשתני גופא ומה גם רוחא שנאצל עליו רוח טהרה לעמוד על דברים שעד הנה לא עמד עליהם.

יעוין בסנהדרין צ"ג ב עה"ס ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי לבן ישי וגו' יודע נגן וגבור חייל ואיש תואר וה' עמו. אר"י א"ר כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע, יודע נגן שיודע לשאול, גבור שיודע להשיב, איש תואר שמראה פנים בהלכה, וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום, בכולהו אמר לו יהונתן בני כמוהו, כיון דא"ל וה' עמו מילתא דבדידיה נמי לא, הוי ביה חלש דעתיה ואקני ביה, דהנה כל שנותיו של דוד לא היו כי אם שבעים שנה, ומלך ארבעים שנה, ובכן בשעה שעמד לפני שאול צעיר לימים היה, והנה אמרו ביומא כ"ו א לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או יששכר, והקשו ואימא יהודה נמי דכתיב יהודה מחוקקי, ומשני אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא קאמינא ובהגהותי שם דבשבטי לוי ויששכר נמצא שגם, צורבא מרבנן" שהיינו בחור חריף יורה ויסיק שמעתתא אליבא דהלכתא בעוד אשר בשאר השבטים ובכללם גם שבט יהודה ובנימין אך בני בינה מגיעים להוראה עיין סוטה כ"ב סע"ב וברש"י סנהדרין פ"ו סע"ב, ובכן כשראה שאול שדוד הצעיר מארבעים מסיק תמיד שמעתתא אליבא דהלכתא, והלכה כמותו בכל מקום מה שבדידיה לא הוי טרם שנמשח (הסיוס דבשאלו כתיב, בכל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב בכל אשר יפנה יצליח" ליתא בילקוט ראה גה"ש"ס שם) וגם ביהונתן בנו לא היה, ובכן הבין שזהו ענין סגולה של שמן המשחה כעין מה דהוי ביה שאחרי אשר נמשח צלחה עליו רוח ה' והתנבא עם הנביאים ובכלל גהפך לאיש אחר כמבואר בשמואל א' ו', כן עתה שנתמנה דוד למלוכה [למן היום אשר משחו שמואל ותצלח עליו רוח ה' מהיום ההוא ומעלה, ש"א ט"ז י"ג], וכמו שאמרו בויקרא רבא שם פכ"ז מיד וילבש שאול את דוד מדיו וכתיב בשאול במלכו משכמו ומעלה גבות מכל העם כיון שהלבישו בגדיו וראה שעשוין לו, מיד הכניס בן עין הרע, שהכיר בזה משיחתו למלוכה, כן אשר בכל מקום כוון להלכה מיד ה' עליו השכיל, וכאשר ביאר ר"י ערממה בס' עקידת יצחק פ' נח שער ט"ו שאלת שאול בן מי זה העלם, בעוד שכבר הכיר בו מקודם, אך לפי שבהתלבשו רוח עצה וגבורה גם זיו אפנהי אשתני, למדים אנתנו מכל זה דהוי שינוי גופא ממש בהתמנאות ולכן כאשר הגיע רב יוסף לכו', ידע לפרק דשינוי גופא הוא.

ס"ט ע"א. הלעיטתהו לרשע וימות. עמ"ש"כ בס' נפש חיה סי' קס"ט סע' ב באריכות.

זכ"ת מאן תני צנועין רשביג ור"י כסתם יחוראי לא אמר והאמר רבבי"ה אר"י כו'. עמ"ש"כ בס"ד בס"ס יסוד המשנה ועריכתה בירורים ט"ז (ע' ס"ו—ס"ז).

ע"ב. ומאי חזית דאזיל בתר ההוא סתמא ליעבד כהאי סתמא כו' אי נימא דיש סדר לסדרי משנה סתמא דנזיקין עדיף מסתמא דבסדר מועד שקדם לו. עמ"ש"כ בס' יסוד המשנה ועריכתה פרק ג הערה ג.

ע' ע"א. אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי אמר רב אשי לאמימר מאי טעמא, אמר ליה משום כו'. ע' בבא מציעא ט"ז ב דאמר אממר אנא מנהרדעי אנא כו', וראה חולין ג' ע"ב בנהרדעי עבדי כרבה בר רב הונא, א"ל רב אשי לאמימר כל הני שמעתתא מאי, א"ל כולהו כו' וע' רש"י שם.

ע"ב. רש"י ד"ה בגבה, שער ראיתי בקשרי אצבעותיה, ע' נדה ג"ב ב' וצ"ע.

ע"א ע"א. פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א מעשה שבת דאורייתא וח"א דרבנן. בס' שם עולם אות ל"א הבאתי מפסחים ע"ד ב דכל היכי דפליגי רב אחא ורבינא בח"א וח"א רב אחא לחומרא ורבינא לקולא ועמ"ש"כ שם, ובאות ק"ד לכתובות ל"ד א הבאתי מדברי הרא"ש הכא דהך פלוגתא לא הוי בסברת עצמן כי אם בפירוש ר"י הסנדלר וליתא להאי כללא, אמנם בפלפולא חריפתא שם אות

הקדמת המחבר

ד' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה

הפסוק הזה אל יהי זו מעמך

(ירושלמי פ"ה מברכות)

ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם [ולא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוהלין], ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר בדרך ד' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעבוד לפני השם לשרתו ולעבדו לדעה את השם, והלך ישר כמו (שצוהו) [שעשהו] האלקים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, [הרי זה] נתקדש קודש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים וכו', הרי דוד אמר, השם מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, עב"ל הזהב. וממנו ניקח להבין המאמר מה שבט לוי זכה להיות מורה הוראות בישראל, לפי שהבדילו לעבוד השם ולשרתו, ושבט יששכר כבר נודע מה שדרשו חז"ל [ב"ר עבה וצט"ט] על פסוק שמח זבולן בצאתך [דברים לג,ח], שבשכר שפרנס זבולן את יששכר שיהיה מוכן לתורה ולתעודה והכל מתוקן לסעודה, על כן זכה זבולן בצאתו, וא"כ יששכר היה מובדל ומופרש להשם הוא ושבטו. וזה המקשה ואימא יהודה נמי דכתיב יהודה מחוקקי, והיינו שיהודה היה מלך כמבואר [בדברי הימים א' ה' ב'] כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו, והרי גם לו זכה התורה כמ"ש הרמב"ם (פ"ד) [פ"ג] ממלכים ה"י ופ"ב מרוצת הלכה ד' שניתן לו רשות ג"כ, וכמו שכתוב [דברים יג,ח] והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת כו'. וע"ז משני אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא, ע"ד מ"ש הר"ן בדרושו [הרוש האחר עשר] דהתבדל שבין המלך להבית דין, שהב"ד מודים משפטים הנהוגים בכל עת, ועת, והמלך אין לו רשות בזה רק למגדר מלתא והוראות שעה, ועיקרו של מלך הוא משפטי המלחמה ותקון המדינה כמבואר ברמב"ם הג"ל שם ושם. וזה לדעתי היה טעות של ישראל מה שאמרו תנה לנו מלך לשפטינו [שמואל א ח,ו], והארכתי בזה הרבה בדרושים³. וזה שאמר אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, דהיינו משפטי השם ותורתו הנהוגות בכל עת, לא להוראת שעה, והרי על יהודה בעצמו בקש משה רבינו על שלא סלקה לו שמעתתא אליבא דהלכתא, וכמבואר בש"ס בסוטה [ג,ב] וב"ק [צב,א].

למען אחי ורעי אדברה נא, הא לכם רבותי פרי תבונתי, אשר מפחתי ורביתי זה מאז בימי חורפי וטל ילדותי, אשר משמי מעל זכיתי ונתנני השם לחן ולחסד בעיני רבים וכן שלימים, אשר שאול ישאלוני בדבר השם והשכתי להם כיד השם הטובה עלי, ומראשית כזאת הודעתי בהקדמתי לחבורי יד שאול אשר הביא אלהי ביד, וכתבתי הרבה חבורים בשו"ת אשר השכתי לשואלי דבר ואשר כתבתי לי לעצמי בדרך שואל ומשיב, לכלם קראתי בשם 'שואל ומשיב'.

והנה לא אכחד קושט דברי אמת, אשר בעת עלה בדעתי להקריב הדברים על מזבח הדפוס, חיל ורעדה אחזני יען כי אמרתי אנה אני הולך להיות דורש לאלפים ולרבבות, מי אנכי כי אבוא עד הלום להציב לי יד לעשות לי שם כשם הגדולים אשר בארץ, כי אמרתי פן אעלה על גליוני מה שיגלה חסרוני, והיו ידי אמונת עמי אשר יעיד על קוצר דעתי², ואחוק עלי ספר דברים אשר פן אכלם במ ואחפר, ולא די לי אשר אתי תלין משונתי, פן ישלרו רבים על ידי וחטאתי, ותהי עוונתם על עצמותי. האמנם כי כבר דברי עלו ונתקבלו ברצון, ידאתי אולי אז היו פרטים המסתעפים הרבה אבל כל אחת לבדנה לא יעלה לריח ניחוח, ובשינוי מעט ישתנו הדברים ונפל ממנו רב. והרואה דברים כתובים עלי ספר, יאמר, כדני הרב לסמוך עליו על אחת מהנה לבדו, ותחת אשר השכתי אשר המעיין ימצא בו מניח, פן יעלה בידו חות³.

וכאשר הייתי נבוך בזה, הבריק לנגד עיני מאמר חז"ל [יומא כו,א] אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, לוי דכתיב [שמות לג,ו] יורו משפטיך ליעקב, יששכר דכתיב [דברי הימים א יב,לג] ומבני יששכר יודעי בינה לעתים כו', ואימא יהודה נמי דכתיב [תהלים סט] יהודה מחוקקי, אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא. הנך רואה כמה קשה הדבר לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולא זכו אלא שבט לוי ויששכר, וביאור הדברים עפ"י מ"ש רבינו הגר"ד הרמב"ם ז"ל פ"ג משמיטה ה"ב הי"ג וז"ל ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובכיתתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את השם ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים

1. מליצה עפ"י ישעיה לג,ו, והיה אמונת עתיך וכו'.

2. מתיבות כי אמרתי, עד כאן, הוא עפ"י הקדמת ספר עקידת יצחק לר"י עראמה.

3. עפ"י משלי כו,ט.

4. ראה דברי שאול עה"ת פרשת שופטים (תנינא ותליתאה).

מהכתב ולא בן הוא, גם איזה תשובות אשר השבתי בקרב הימים אשר נשאר לי העתק ממנו (כי מלפנים כתבתי על דברת השואל גם דברי תשובתי בקיצור, כבד עלי להעתיק דברי השואל בקצרה ודברי תשובתי, כי ת"ל רבות עמדי לערך שלשה אלפים תשובות ויותר), אותו כהיום תמצאון יוצאין מבית הספר.

עוד לי דבר, בעת כתבתי התשובות כאשר הזמן לא הכשיר עלי, לא כתבתי התוארים כראוי, וגם גדיים נעשו תישיים, וע"כ שנית וגרעתי והוספתי לתאר אותם בתור המעלה. גם לפעמים רתיחת הבחרות הביאתני לדבר דברי קנטורים ובעת מחקתי הדברים, ואולי עוד ימצאו אשר לא תקנתי, אבקש מחילה מאתם כי לא במרד ומעל היא. והחלילה להקל בכבוד אדם, כמ"ש הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין הלכה יו"ד וז"ל, אל יהיה כבוד הבריות קל בעיניו שהרי [הוא] דוחה [את] לא תעשה של דבריהם, וכ"ש כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקים בתורת האמת, שיהיה זהיר שלא יהרום כבודם אלא להוסיף בכבוד המקום בלבד. וע"כ לפעמים הנחתי להוסיף בכבוד המקום, ועם כל זה שמות אנשים מחקתי למען לא יהיה לבזו חלילה.

והשם יזכנו לכבוד אלקים ואנשים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ויזכנו להדפיס כל חבורי אשר אתי בכתובים, ואזכה כי יתקבלו ברצון לפני כל יודעי דת ודין.

דברי המדבר באמת
הצעיר יוסף שאול הלוי נאמנזאהן
האבד"ק לבוב והגליל.

והנני קורא אריה על המצפה⁶, הוא כבוד אבי מורי הגאון החריף השלם בכל החכמות, ידיו לו רב בש"ס ופוסקים ובשכל צה ומצוחצה מ' אריה ליבוש נאמנזאהן נ"י ד' יחייהו וישמרהו עוד ינוב בשיבה טובה כעתירת בנו.

[וזוה דברי מכתבו אשר כתב לי בעת שלחתי לו איזה עלים ממהברתי]

כבוד אהובי בני ידיד נפשי הגאון המובהק מאיר לארץ ולדרים, הנודע לתהלה ולתפארת בכל עדת ישראל פ"ה עה"י כש"ת מו"ה יוסף שאול יחי'.

הן היום הגיעו אלי מכתבי קדש חבוריו היקרים, כי באשמת הבי דואר הלכו הלוך ונרדוד עד עיר שמערנאוויץ, והיום שבו הנה והיו למראה עיני, והיו לי לעונג ושעשועים בראותי מעשה ידיו ויפי פרי תבונתו מתנוססים ברוב חריפות ובקיאות מלוא רוחב הש"ס והפוסקים, ותשובתו הרמתה⁶. ואף כי לא היה עוד עת לשום עין עליהם בסדר התשובות, כי רק זה דגעים מעטים מאו הובאו מבית הפאסט, לא חדלתי להשקף

ובזה י"ל קישית התום [יומא שם ד"ה יהודה] מה שלא הביא הקרא דמחוקק מבין רגליו [בראשית מ"ג], דוה קאי על ריש גלותא והנשיא וכמבואר בסנהדרין ה' [ע"א], דוהו בוודאי אין לו התיחסות להוראות דינים ומשפטים, ולכך הביא מיהודה מחוקקי דמשמע משפטים, וע"ז משני דגם זה אינו רק הוראות שעה.

והנה דברים האלו הרהיבוני, כי אף שלא זכיתי להיות מהיחודי סגולה השת"ם בבית השם מהאנשים הפרטים אשר זכרם הרמב"ם, אשר בלי ספק היו משבט יששכר ומאנשי צורה הגדולים בתורה והיו לסאודות, בכל זאת אנכי הצעיר מצעירי הלויים שבשבט לוי הנני, ורוב מבארי השו"ע היו הכהנים הלויים, בעלי הסמ"ע והש"ך היו כהנים, והמו"ז והמ"א והשל"ה היו לויים, ובזמנינו אלו הנוב"י וההפלאה היו לויים, והקצוה"ח כהן, כלם זכרם לברכה. ואם כי ערכם גדול הרבה מערכי, בכל זאת אני מסתבך בסככי הארזים הגדילים בני לוי למשפחותם. וע"כ השבתי אולי אזכה שגם שפתותי יהיו דובבות בחיי לאורך ימים, ואחרי כן בעת כי פקד יפקד רוחי וגויתי, להיות דברי נאמרים בבית המדרש.

ואני מושביע לכל אשר יקרא בספרי, כל ימהרו להוציא דבר אם לעקר ואם לטעת, עדי יתנו עין ולב על דברי בדעת מכרעת, אקוה להשם אם ישימו עיניהם בשובה ונחת לא לקנטר ולא להכעיס, ימצאו דברי והיו להם למתוק ופריו למאכל, כי הרבה הפשתי בחדרי הש"ס ובגדולי הקדמונים, אשר משם הוצאתי והבאתי חדשות ונצורות, אשר יאמר ראה זה חדש הוא. ואם אחר כל אלה ימצא המעיין שגיאה, הלא זה בחיק אנושי עלול לכל שגיאה וטעות, ומה נעשה אם עין אנושי לואה למצוא בכל מקום דבר אמת, וכבר אמר החכם, מחוק החכם, אשר יחפוץ האמת דעתו ולא דעתו האמת. ואנחנו כעורים נגשש קיר, גם בדברי הראשונים והקדמונים נמצא כמה פעמים לפי קוצר שכלינו העלמה, ותבלול אשר יכסה עינינו, ונדמה לנו כי נגע נראה בדברי ראשינו ושופטינו, ולפעמים הכתם יכסה אור בהיר בשחקים, ובוה לא יגרע מכבודם דבר.

וגם אלה לחכמים הרואים דברי, ידעו כי כמה דברים אשר כתבתי בעת היותי בקרית חוצות ומחוסר ספרים, וסמכתי על זכרוני ואולי נמצא כוזב, ומרוב הטורדא גם אחרי כי באתי לביתי שכחתי איזהו מקומן שכתבתי דברים הצריכים עיון והנחתים כמות שהם, וכמה פעמים מצאתי בעצמי איזה סתירה ובתשובה אחרת כתבתי לתקן, והארם באשר הוא אדם עלול לזה, ובן אדם הוא ויתנחם. ואני לא בחרתי מחיבורי איזה יותר מוכשר, כי מרוב הטורדא לקחתי שני מחברות ונתתי להעתיק, וגם מזה נשאר כי השבתי אשר הרפוס יעלה יותר

6. עפ"י שמואל א ז, יז.

5. עפ"י ישעיה כא, ח.

